

Iordan Chimet și cartea-obiect

DOCTORAND TEODORA ȘOOȘ
ȘCOALA DOCTORALĂ DE DE FILOLOGIE
UNIVERSITATEA „OVIDIUS” DIN CONSTANȚA

Résumé: *L'œuvre littéraire d'Iordan Chimet permet d'établir un rapport entre littérature et image, créant une littérature d'évasion dans le contexte hostile des années totalitaires communistes. Chimet nous a donné un héritage bibliophile vaste, explorant fertilement la relation symbiotique entre la littérature et les arts visuels. L'illustration jouait un rôle écrasant dans la conception et la scénographie des livres d'Iordan Chimet, raison pour laquelle cet auteur, comme un curateur, organisait des véritables expositions-volumes, à la croisée des albums d'art visuel et d'art littéraire, avec le résultat de somptueuses œuvres d'art - livres-objet. C'est „la marque indéniable de tous les livres de Chimet” est l'opinion du Vasile Igna concernant la construction visuelle des volumes du cet auteur nonconformiste.*

Mots-clés: *livre-objet, littératuritate, litterature visuelle, ekphrasis, calophile*

Motto: *„Mi-am imaginat dintotdeauna cartea (ca fiind) un obiect sacramental, o făptură vie, asemănătoare întru totul unei ființe umane, poate chiar paraumane: cu logica sa internă, în care, de la un moment dat, nici autorul nu mai poate interveni: cartea ca o monadă, ca un cerc, ca un strat geologic. În nici un caz ca o vitrină de bazar.”¹*

Opera lui Iordan Chimet permite constituirea unui raport între literatură și imagine, creând o literatură de evaziune în contextul ostil al anilor totalitari comuniști. Chimet ne-a lăsat o amplă moștenire bibliofilă, explorând prosper relația de simbioză între literatură și artele vizuale. Ilustrația a jucat un rol important în regizarea și scenografierea cărților lui Iordan Chimet, motiv pentru care acest autor și-a organizat asemeni unui curator adevărate volume-spectacol, la intersecția dintre albumele de artă vizuală și artă literară, rezultatul fiind fastuoase îngemănări cu destin propriu. În legătură cu construirea vizuală a volumelor, „marca inconfundabilă a tuturor cărților lui Chimet”, este în opinia lui Vasile Igna: „pasiunea cu care Iordan imagina, proiecta și construia cartea, singurul «obiect sacramental» a cărui legitimitate nu a pus-o niciodată la îndoială”².

Scriitor și om de cultură nonconformist în peisajul literar postbelic, dar și post-revoluționar românesc, Iordan Chimet a fost o conștiință liberă, neînregimentată și nesupusă rigorilor ideologiilor prevalente. În comunism a fost dintre cei puțini din generația sa care nu a făcut compromisuri realist-socialiste. Născut în 1924, în cosmopolitul oraș Galați, deci aparținând prolificiei generații interbelice, Iordan Chimet se afla în anii '40 la București ca tânăr student. Licențiat al Facultății de Litere și Filozofie (1944-1949) și al Facultății de Științe Juridice (1950-1954), debuta ca scriitor în revista *Vremea*, în 1943, continuând să publice în *Revista Fundațiilor Regale*, *Revista româno-americană*, *Caietele de poezie ale Revistei Fundațiilor Regale*, *Gazeta Literară* etc. S-a opus timp de cinci decenii rușinoaselor regimurilor extremiste de dreapta sau de stânga. Deoarece a refuzat să devină vasal al procustianului regim instaurat în 1947, Iordan Chimet a dus o existență degradantă și precară timp de aproape două decenii. După Dezghețul din 1965, și-a recăpătat după 17 ani de interdicție, dreptul de a publica literatura neaservită sistemului totalitar, ba chiar a reușit să transmită mesaje subversive greu de identificat de cenzură. Aceasta era ceva mai relaxată în acei ani ai Destinderii, iar singura șansă a apariției volumelor: *Lamento pentru peștișorul Baltazar* (1968), *Închide ochii și vei vedea Orașul* (1970) și *Cele douăsprezece luni ale visului. Antologia inocenței* (1972) a fost deruta cenzorilor care au perceput proiectele drept aparținând literaturii pentru copii, practic cea mai bună camuflare. Nu ne-ar mira dacă aceasta a fost o opțiune tactică din partea lui Chimet, deoarece acest autor atipic s-a folosit intens de acest alibi fertil în perioada când cultura făcea parte din „imensa scenografie care înfățișa ultima potemkiniadă răsăriteană”³. În *Cuvântul înainte* al antologiei *Cică niște cronicari duceau lipsă de șalvari*, Iordan Chimet, antologatorul, justifică astfel valorificarea umorului absurd în două dintre cărțile sale obiect:

„La granița dintre copilărie și adolescență, tânăra noastră generație din anii războiului ne găsiserăm un uimitor loc de refugiu, un sanctuar dacă vreți, în universul exaltant al comicului, și încă pe insula sa cea mai grea de abordat - a comicului absurd. (...) De ce ne simțeam la adăpost în spațiul ludic prin excelență oferit de revistele de umor ale anilor 1940 - 1945? Nu știu. Poate pentru sentimentul de a fi reușit să evadăm din carcera tot mai apăsătoare care era realitatea din afară.”⁴

Și pe bună dreptate, cele mai spectaculoase fenomene artistice avangardiste s-au produs în secolul al XX-lea, ca reacții împotriva atâtor absurdități ale istoriei. Artiștii neiertând niciuna dintre ororile ei, s-au folosit

intens de comicul absurd - probabil una dintre cele mai puternice arme de contracarare.

Cartea- obiect: *Antologia inocenței*

Înfăptuit cu „destulă trudă, dar și cu puțină nebunie”⁵, volumul *Cele douăsprezece luni ale visului. Antologia inocenței* se dorea drept „o laudă adusă purității sufletului omenesc.”⁶ Apariția acestui volum-manifest pentru inocența adulților a coincis cu mirajul libertății proaspăt obținute odată cu noua și scurta destindere politică, și avea să devină un simbol de rezistență prin cultură și artă, având ca grea misiune reactivarea rezervelor de speranță în subconștientul generației. Mircea Horia Simionescu afirma cu uimire:

„Ce proiect nebun: să adresezi unei societăți traumatizate, cu rănille încă necicatrizate, un apel de a-și regăsi identitatea în ingenuitatea copilăriei, în izvoarele de miraculos existente în ființa umană și, astfel, de a ieși din lumea păcatului, a compromisului, a indifferenței...”⁷.

Volum rar și dificil de reeditat, *Antologia inocenței* oferă echilibru între literatura pentru copiii de toate vârstele și istoria artei. Tratat cu o anumită indiferență de critică la nivel național, volumul a fost premiat la Târgul de Carte din Los Angeles în 1973. Directorul artistic de la *New York Times*, Jean Calude Suarez o prezenta ca pe „o revoluție în arta cărții”⁸. În același an, Raymond Cognat, critic și filosof al artelor vizuale din Franța recomanda astfel *Antologia inocenței* în revista *Le Figaro* în data de 30 august 1973: „Ne aflăm într-unul dintre domeniile miraculosului îmbogățit prin umor, acel miraculos în același timp insolit și familiar, neverosimil și uman, care constituie apanajul poeziei”⁹. Emil Cioran propunea Editurii Gallimard traducerea acestei cărți, ceea ce a fost surprinzător, având în vedere incompatibilitatea conceptuală dintre cei doi autori.

Postulatul mallarméan „Le monde est fait pour aboutir à un beau livre” ar putea defini expresiv ingeniozitatea volumului dedicat inocenței, culegere în care sunt îngemănate spirite afine de scriitori și artiști vizuali din diferite spații și perioade. Chimet ne-a oferit exemplul sublim de literatură vizuală în cartea-obiect, un raport echilibrat de scenografiere a tandemului ilustrație-text, prin care antologatorul a dovedit că stăpâna o rafinată hermeneutică a limbajului imagistic. Culegerea de texte și de ilustrații de multe ori *hors textes*, pune în valoare, cu dimensiunea ei *ekphrastică*, acea zonă de negociere între imagine și cuvânt. Combinând spiritualitatea iconică a cuvântului cu materialitatea artei, în volumul coordonat de Chimet imaginea

nu are un rol efemer, ea acționează nemijlocit asupra textului, este perpetuă, se „îmbină cu textul pagină de pagină, vizualizează atât conștiința narațiunii și ambianța în care aceasta se desfășoară, dar și cuvintele luate separat ca și tăcerile dintre ele”¹⁰. Ideea de structură a cărții se află în poezia-glumă a poetului german Christian Morgenstern *Cum memorează ștrengarul lunile anului*, în traducerea Ninei Cassian, prezentată chiar la început ca o naivă uvertură care introduce firesc „lunile” anului juvenil, imediat după *Cuvântul înainte* al antologatorului:

„Jaguarie,
Zebruarie,
Moartie,
Caprilie,
Maidan,
Junincă,
Iulică,
Augustos,
Viespembie,
Coptombrie,
Norembrie,
Recembrie”¹¹

Alături de autori români precum Ion Creangă - textul de debut al lunii *Jaguarie* sau *Jocuri de copii* - prima „lună” a ludicei Antologii este un fragment din *Amintiri din copilărie*: *Nu știu alții cum sînt*, Mihai Eminescu, prezent cu un fragment din *Făt-frumos din lacrimă* ca debut al lunii *Norembrie*, sau *Țara de Azur*, Urmuz (pe care Iordan Chimet îl va omagia în 1999 în antologia dedicată umorului absurd: *Cică niște cronicari duceau lipsă de șalvari*), Eugen Ionescu, Ion Barbu etc. Întâlnim și alte nume sonore ale literaturii universale: Shakespeare, Rabelais, Apollinaire, Gogol, Kipling, Oscar Wilde, Exupéry, Claude Aveline, Charles Cros ș.a. Artiștii vizuali precum Picasso, Paul Klee, Chagall, Juan Miro, Van Gogh, Kandinski, Dali, Man Ray, Brâncuși, Matisse, Victor Brauner, Saul Steinberg, Tonitza ș.a. se integrează firesc în paginile acestui areopag* cronotop. Întâlnim și scriitori prezenți cu propriile ilustrații: Dino Buzatti cu texte și caligrame, Lewis Carroll, Edward Lear, Hans Christian Andersen, Mateiu Caragiale, Herman Hesse, Antoine de Saint-Exupéry ș.a. Iordan Chimet este și el prezent cu câteva poeme selectate din *Lamento pentru peștișorul Baltazar*, alături de alți autori afini: Gellu Naum, Ion Caraion, Mircea Horia Simionescu, Nina Cassian ș.a. În opinia Ninei Cassian „Iordan era omul delicateții supreme, cu șoriceii, cu fantezie, cu inocență autentică. El chiar trăia într-un tărâm

imaginar. Nu cred că aparținea lumii noastre concrete și brutale. Era tot timpul în basm, în feerie, așa cum mi-ar fi plăcut și mie...”¹² *Antologia inocenței* se releva în 1972 ca un omagiu generos adus visului și inocenței (la toate vârstele) în literatura română și cea universală.

Cică niște cronicari duceau lipsă de șalvari este o culegere de umor absurd, purtând titlul primelor două versuri ale fabulei *Cronicari*, scrisă de „marea revelație a generației noastre – Urmuz: personalitate providențială, un Cristofor Columb *redivivus*, fondatorul unei alte Americi, a jocului și a libertății”¹³.

„Cică niște cronicari
Duceau lipsă de șalvari
Și-au rugat pe Rapaport
Să le dea un pașaport
Rapaport cel drăgălaș
Juca un carambolaj,
Neștiind că-Aristotel
Nu văzuse ostropel.
„Galileu! O, Galileu!”
Strigă el atunci mereu -
„Nu mai trage de urechi
Ale tale ghete vechi.”
Galileu scoate-o sinteză
Din redingota franceză,
Și exclamă: „Sarafoff,
Servește-te de cartof!”

Morală

Pelicanul sau babița.”¹⁴

Antologia *Cică niște cronicari duceau lipsă de șalvari*, a fost publicată în 1999, când cenzura nu îl mai putea atinge, iar eticheta de umor absurd putea fi așezată la vedere, fără „acoperirea” literaturii pentru copii. Iordan Chimet nu ar fi putut da o astfel de explicație în anul 1972, când *Antologia inocenței*, sora mai mare a *Cronicarilor*, a văzut lumina tiparului, deși răsfirate printre pagini, se aflau multe dintre selecțiile literare aparținând umorului absurd:

„ (...) comicul absurd - gen extrem de dificil, ce presupune o exigență absolută, ce nu acceptă compromisul, sever cu sine însuși, cu materia pe care o prelucrează, cu istoria reprobă deseori pentru atitudinea dementă pe care o manifestă de atâtea ori față de fragila ființă umană”.¹⁵

Marile vedete ale imagisticii antologiei cronicarilor urmuzieni, sunt fără îndoială Saul Steinberg și Done Stan. Done Stan, unul dintre cei mai importanți ilustratori contemporani încă din perioada comunistă, un artist cu un portofoliu impresionant, a realizat ilustrațiile pentru copertile mai multor volume chimetiene, dintre care patru cărți-obiect sunt menționate în acest studiu: *Cele douăsprezece luni ale visului*, *Antologia inocenței*, *Cică niște cronicari duceau lipsă de șalvari*, *Scrisori printre gratii*, *Iar ca sentiment un cristal*, coperti care au rămas emblematice pentru colecționarii bibliofili. Saul Steinberg este prezent cu un număr impresionant de ilustrații în această culegere. În *Cuvântul înainte*, Iordan Chimet îi dedica chiar câteva pagini. Opinia lui Chimet despre artist este:

„Poate că nimeni n-a reușit ca Steinberg, în această parte a secolului, să exprime spontaneitatea, fluxul și refluxul vieții, curgerea fără oprire. În desenul său, totul e în mișcare, lumea vizibilă ca și cea invizibilă”¹⁶

Cochetând cu umorul absurd și influențat de suprarealism și onirism, Iordan Chimet cu greu poate fi încadrat într-un curent clar. Orașul, *cuibul copilăriei*, este personajul principal al operei literare fantastice a lui Iordan Chimet, o insulă a amintirilor – dinamică a subconștientului, imaginat desfășurat ca pe o peliculă cinematografică onirică. Acesta apare în două opere singulare în literatura română: *Lamento pentru peștișorul Baltazar* și *Închide ochii și vei vedea Orașul*. Deși Iordan Chimet își definea literatura drept fantastică, opinia unor critici literari despre *Lamento pentru peștișorul Baltazar* este că ar fi „un poem suprarealist”. Greu clasificabilă, aparținând mai mult celei fantastice, cert este că în acest volum emerge natura calofilă a literaturii lui Iordan Chimet. Volumul *Lamento* publicat în 1968, era ilustrat de artistul George Tomaziu cu o grafică de un expresionism liric greu de egalat, rezultatul fiind o ediție bibliofilă aproape intruvabilă în prezent datorită tirajului redus: doar 940 de exemplare. George Tomaziu avea deja experiență în arta cărții: ilustrase în 1945, opera mateină *Craii de Curtea-Veche*, în acord cu „portretul” autorului care „se articulează mai degrabă pictural decât literar”, conform opiniei lui Angelo Mitchievici.¹⁷

Chimet a făcut subtil trimiteri la avangarda suprarealistă, cu care a cochetat tangențial. Spre exemplu, titlul capitolului *Cântec marin (Pentru revărsatul serii) cu o pipă, cu un motan și noi toți*: bine-cunoscuta pipă, care de fapt nu este o pipă – lucrarea *Ceci n'est pas une pipe* (sau *Mirajul Imaginilor*) a artistului René Magritte, din 1929. În *Închide ochii și vei vedea*

Orașul vom citi în al șaselea capitol despre un motan cu față de măr, posibil tot o aluzie la una dintre lucrările aceluiași artist suprarealist. Nu știm dacă opera din 1972 a lui Italo Calvino, *Orașele invizibile*, este inspirată de leit-motivul Orașului chimetian, însă putem recunoaște viziunea inedită a autorului gălățean, sincronicitatea și situarea lui Iordan Chimet alături de cei mai de seamă autori ai literaturii fantastice și ludice contemporane lui. (Nu putem omite să menționăm nici faptul că volumul princeps *Orașele invizibile*, are drept copertă o ilustrație de René Magritte: *Castelul din Pyrinei*, 1959)

În 1994 Iordan Chimet reedita poemele din *Lamento pentru peștișorul Baltazar*, pentru prima dată necenzurate în volumul *ExiL*. Volumul aducea cu sine ilustrații noi, „realizate de mari personalități artistice ale Lumii Libere, ca un semn de solidaritate față de colegul lor obligat să trăiască în atmosfera sufocantă a regimului totalitar”¹⁸. Richard Bach, îi dedica un desen peștișorului Baltazar, numit *Întâlnirea pescărușului Jonathan cu peștișorul Baltazar* (inocentul peștișor fiind un posibil *alter ego* al autorului). Alături de acest desen, printre ilustrațiile din 1968 ale lui George Tomaziu, se adaugă și ilustrațiile unor mari nume, precum Odysseas Elytis, Claude Aveline, Hector Poleo etc.

Tărâmul mirific din spatele pleoapelor închise – geneză a imaginarului, se regăsește frecvent în literatura lui Iordan Chimet. Cel mai la îndemână exemplu este romanul-feerie *Închide ochii și vei vedea Orașul*, pentru care Iordan Chimet primea *Premiul Uniunii Scriitorilor din România*, în 1970. Conceput între anii 1947-1953 (când nu a putut fi publicat), aparent pentru copii, este povestea răpirii “fiicei noastre” Elli din casa din “Vechiul Oraș” (Galații tinereții autorului) de către căpcăunul Gagafu – o posibilă metaforă a confiscării libertății de creație în acea perioadă. Visul însoțește sau, deseori, prilejuiește fantasticul. *Închide ochii și vei vedea Orașul* este o carte-obiect atipică. Deși nu posedă caracteristicile evidente ale unei cărți-obiect, o vom trata ca și cum ar fi în acest studiu, deoarece în ciuda lipsei imaginilor, considerăm că are aceleași trăsături estetice, poate chiar mai rafinate. Oare imaginarul nu este chiar imagine? Iordan Chimet își plasează destinul cărții în mâinile lectorului cu atâta încredere și candoare, se lasă practic descoperit de pretextul imaginilor și creează o *carte-obiect-imaginar*. Poate fi cel mai rafinat dintre gesturile literare pe care le poate face un autor: să își ajute lectorul să atingă acea stare de literaturitate, de catharsis – salvatoare de la banalul cotidian. Probabil acesta este și motivul pentru care Sorin Titel și-a intitulat duioasa recenzie a romanului *Închide ochii și vei vedea Orașul*: „*Pentru copii și pentru rafinați*” [ref. *România literară*, 1980, nr. 11, pg. 10]. În vis dar și aparent în afara lui, personaje și întâmplări fantastice coexistă cu

posibilul real din grădina lui Elli și din Vechiul Oraș, într-o proză greu de catalogat: poetică, inocentă, ludică, fermecătoare. Mircea Horia Simionescu aprecia despre *Închide ochii și vei vedea Orașul*:

„Iordan Chimet a construit o fabulă, la prima vedere, fără morală, o poveste impregnată de lirism, un joc inteligent și cu desăvârșire liber al fanteziei nerăbdătoare să cuprindă lumea în esența ei, în mișcarea ei fascinantă.”¹⁹ și „un amplu și misterios poem în proză, înrudit deopotrivă cu cele homerice și cu cele populare medievale, dar *orchestrat* după știința modernă a unor genii ca Liszt sau Richard Strauss, Bartok sau Stravinski”.²⁰

La un prim contact cu volumul, suntem contrariați de alegerea lui Iordan Chimet de a „priva” de ilustrații această feerie, mai ales că acesta este unul din aspectele pentru care s-a remarcat. Însă pe măsură studiem mai aprofundat textul, putem să observăm că Iordan Chimet ne-a ghidat încă de la început, chiar din titlu: să închidem ochii și astfel vom vedea, vom vizualiza poate prin vis tărâmul cel fantastic - un nou apel la reverie din partea autorului. Bertrand Westphal scrie cu referire la polisenzorialitate: „Percepem spațiul prin privire, dar și prin auz, miros, atingere și gust”²¹, și probabil Iordan Chimet a avut intenția de a ne oferi o experiență plurisenzorială, o imersiune totală în spațiul cronotop defazat al reveriei. „Vizualul se reduce la o opțiune; nu mai este instrumentul unei evidențe care poate fi înșelătoare”²². Sinestezia dintre muzicalitatea textului și imagistica lui Chimet oferă un plus de conexiuni senzitive, pentru a accesa irealitatea spirituală.

Michael Ende a fost fascinat de acest aspect plurisenzorial al operei lui Iordan Chimet. Cei doi autori au întreținut o bogată corespondență „*printre gratii*”. În data de 7 ianuarie 1977, Iordan Chimet, îl anunța pe Ende că i-a trimis romanul *Închide ochii și vei vedea Orașul*. Din această scrisoare reproducem un mic fragment: relatarea lui Chimet despre momentul când a realizat că puterea totalitară îi supraveghea fiecare pas, în acei ani (1947-1953), când scria volumul :

„(...) Din acel moment m-am considerat un om cu desăvârșire liber, am anulat realitatea din jur printr-un simplu gest al mâinii, ca o pasă magnetică, o pasă care te introduce într-o altă realitate, și am plonjat în irealitate. Dacă vrei, am cerut azil politic - dar și *estetic*, și cu atât mai mult, și un azil moral - în lumea fantastică, care m-a atras întotdeauna. (...)”²³

Lectura acestui roman-basm, l-a influențat covârșitor pe Michael Ende: „exercițiul de admirație inițială a devenit ulterior o fascinație metamorfozată

în obsesie”²⁴. În data de 10 februarie 1977, după aproximativ o lună de la primirea scrisorii prietenului său, Ende îi scria:

„Mă obseda felul tău de a vorbi, de a dezvălui personajele, de a face o sinteză aproape *muzicală* între realitate și irealitate...și bucuria de a exista care inundă totul. Nu mai puteam scrie în felul în care scrisesem până atunci, eram pur și simplu obsedat. Ți-am preluat deci eroina, pe Elli, și am plasat-o într-o altă aventură, spune-i, dacă vrei, un fel de volum doi la *Închide ochii...*”²⁵ (este vorba despre piesa *Povestea saltimbancilor*, sau *Basmul comedianților*, într-o altă traducere).

Recunoaștem influența chimetiană și în volumul *Povestea fără sfârșit*: fetița Elli cu versatila ei transfigurare este ca o soră a Copilei din Lună. Iar *Imaginară* chimetiană, ar putea la fel de bine fi *Fantasia* endiană. Mircea Horia Simionescu aprecia despre impecabila etică profesională a scriitorului german:

„Când avea să scrie peste câțiva ani *Povestea fără sfârșit*, își va aduce încă o dată aminte de viziunea magică a lui Iordan Chimet: tema cărții, axa interioară, destule metafore provin din izvorul românesc. Trebuie să aplaudăm loialitatea scriitorului german care și-a recunoscut datoria morală, estetică față de confratele său, solicitându-i permisiunea de a-și publica propria operă”.²⁶

Două corespondențe aparte (dintre multele pe care le-a întreținut, clandestin de cele mai multe ori, cu spirite afine din lumea întreagă) evidențiază perfectă integrare a nonconformistului autor în literatura universală. Cea menționată mai sus cu Michael Ende s-a concretizat, după cum am văzut, cu influența asupra a două opere importante ale scriitorului german. Și cea pe care a întreținut-o cu premiantul Nobel, grecul Odysseas Elytis, s-a materializat în cartea-obiect *Închide ochii și vei vedea Orașul* volum de opere complete *Închide ochii și vei vedea Orașul Iar ca sentiment un cristal*. Elytis mărturisea în 1982, despre sublimul volum, ce i-a fost dedicat de către Iordan Chimet, că este „cea mai frumoasă carte despre opera mea care a apărut undeva în lume”.²⁷ Volumul, în viziunea grafică a aceluiași Done Stan, cu care Chimet a colaborat la numeroase dintre albumele sale, ilustrat exuberant cu colajele color ale poetului grec, a apărut în 1980, și a devenit în foarte scurt timp „un adevărat fenomen editorial”²⁸, după cum își amintește Vasile Igna, editor al Editurii Dacia la acea vreme. Pe copertă apare în relief, portretul dublu în oglindă reversă al lui Elytis, realizat de artistul Pablo Picasso. Vasile Igna își amintește despre „gestația însăși a

volumului (structura, traducerea, ilustrația, textele însoțitoare etc.) - o adevărată aventură intelectuală de neuitat”²⁹:

„Mai am încă foarte viu în memorie momentul bunului de tipar al cărții, petrecut în hotelul Împăratul Romanilor din Sibiu, împreună cu Iordan și Victor Ivanovici, excepționalul tălmăcitor al poemelor. Iar ca sentiment, un cristal, acesta era titlul cărții care a devenit, la puțină vreme după apariție, un adevărat mit și un reper incontestabil nu numai al propriei cariere de editor, ci al întregii istorii a editurii”³⁰.

Note

¹ Iordan Chimet, *Ieșirea din labirint*, Ed. Universal DALSI, 2002, p. 6

² Vasile Igna în: <https://www.observatorcultural.ro/articol/doua-scurte-note-si-o-singura-privire-din-apropiere/>

³ Iordan Chimet, *Ieșirea din Labirint*, Ed. Universal DALSI, 2002, p. 106

⁴ Iordan Chimet, *Cică niște cronicari duceau lipsă de șalvari*, Ed. Universal DALSI, 1999, p. I

⁵ Iordan Chimet, *Cele douăsprezece luni ale visului. Antologia inocenței*, Ed. Ion Creangă, 1972, p. 5

⁶ Ibidem

⁷ Mircea Horia Simionescu, *Ende și Chimet - o fantastică prietenie*, prefața cărții *Împreună cu Elli în Imaginaria: Michael Ende & Iordan Chimet*, Ed. Univers, 1999, p. 9

⁸ Ibidem, p. 10

⁹ Ibidem, p. 10

¹⁰ Iordan Chimet, *Baladă pentru vechiul drum*, Ed. Eminescu, 1976, p.107

¹¹ Iordan Chimet, *Cele douăsprezece luni ale visului. Antologia inocenței*, Ed. Ion Creangă, 1972, p. 9

¹² Nina Cassian într-un interviu luat de Carmen Firan, postat pe site-ul revistei *Literatura de astăzi*, în data de 29.02.2016

¹³ Iordan Chimet, *Cică niște cronicari duceau lipsă de șalvari*, Ed. Universal DALSI, 1999, p. II

¹⁴ Ibidem, p. 2

¹⁵ Ibidem, p. I

¹⁶ Ibidem, p. XV

¹⁷ Angelo Mitchievici, *Mateiu I. Caragiale. Fizionomii decadene*, Institutul Cultural Român, 2007

¹⁸ Iordan Chimet, *ExiL*, ed. Universal DALSI, fără an, p. 4

¹⁹ Mircea Horia Simionescu, *Ende și Chimet - o fantastică prietenie*, prefața cărții *Împreună cu Elli în Imaginaria: Michael Ende & Iordan Chimet*, Ed. Univers, 1999, p. 7

²⁰ Ibidem, p. 6

²¹ Bertrand Westphal, *Note pentru o geocritică a literaturii pentru tineret*, în: *De la local la universal. Spații imaginare și identități în literatura pentru copii*, coordonată de Petre Gh. Bârlea, ed. Muzeul Literaturii Române, 2006, p. 27

²² Ibidem, p. 27

²³ Iordan Chimet, *Împreună cu Elli în Imaginaria: Michael Ende & Iordan Chimet*, Ed. Univers, 1999, p. 274

²⁴ Mircea Horia Simionescu, *Ende și Chimet - o fantastică prietenie*, prefața cărții *Împreună cu Elli în Imaginaria: Michael Ende & Iordan Chimet*, Ed. Univers, 1999, p. 16

²⁵ Michael Ende, *Împreună cu Elli în Imaginaria: Michael Ende & Iordan Chimet*, Ed. Univers, 1999, p. 17

²⁶ Mircea Horia Simionescu, *Ende și Chimet - o fantastică prietenie*, prefața cărții *Împreună cu Elli în Imaginaria: Michael Ende & Iordan Chimet*, Ed. Univers, 1999, p. 16

²⁷ Iordan Chimet, *Scrisori printre gratii*, ed. Universal DALSI, 2004, p.15

²⁸ Vasile Igna în: <https://www.observatorcultural.ro/articol/doua-scurte-note-si-o-singura-privire-din-apropiere/>

²⁹ Ibidem

³⁰ Ibidem

Referințe bibliografice:

Calvino, Italo , *Le citta invisibili*, Giulio Einaudi Editore, 1972

Chimet, Iordan, *Baladă pentru vechiul drum*, Ed. Eminescu, 1976

Chimet, Iordan, *Cele douăsprezece luni ale visului. Antologia inocenței*, Ed. Ion Creangă, 1972

Chimet, Iordan, *Cică niște cronicari duceau lipsă de șalvari*, Ed. Universal DALSI, 1999

Chimet, Iordan, *ExiL*, ed. Universal DALSI, fără an

Chimet, Iordan, *Ieșirea din labirint*, Ed. Universal DALSI, 2002

Chimet, Iordan, *Închide ochii și vei vedea Orașul*, Ed. Eminescu, 1970

Chimet, Iordan, *Lamento pentru peștișorul Baltazar*, Editura pentru literatură, 1968

Chimet, Iordan, *Scrisori printre gratii*, ed. Universal DALSI, 2004

Calvino, Italo , *Le citta invisibili*, Giulio Einaudi Editore, 1972

Ende, Michael , *Povestea fără sfârșit*, Ed. Univers, 1987

Mitchievici,Angelo, *Mateiu I. Caragiale. Fizionomii decadene*, Institutul Cultural Român, 2007

Titel, Sorin : ”Pentru copii și pentru rafinați”, România literară, an. 1980, nr. 11, pg. 10

Sursă web:

<https://www.observatorcultural.ro/articol/doua-scurte-note-si-o-singura-privire-din-apropiere/>